گل نبشته های بارو تخت جمشید (خط و نوع متن ها)

چکیده

در امپراتوری وسیع هخامنشی از خط و زبان های متفاوتی در نقاط مختلف قلمرو هخامنشی جهت انجام فعالیت های اداری– اقتصادی در سیستم های اداری استفاده می کردند. آرشیو بارو تخت جمشید در مرکز امپرتوری مربوط به سال های ۱۳ تا ۲۸ سلطنت داریوش بزرگ را می توان بزرگترین و مهم ترین سازمان اداری چند زبانه هخامنشی دانست. اگر چه زبان قالب در گل– نبشته های آرشیو ایلامی است ولی گل– نبشته هایی به زبان آرامی و نمونه هایی به خط های پارسی باستان، یونانی، بابلی، فریگیه ای نیز شناسایی شده است. این چند زبانه بودن به نوعی نمایشگر وضعیت اجتماعی چند ملیتی تخت جمشید و نواحی اطراف آن می باشد. اسناد چند زبانه بارو در ساختاری از مدارک پیچیده قرار دارند، البته متن های آنها مربوط به فعالیت های اداری مشابه است. در این مقاله سعی داریم به بررسی اهمیت این مدارک و طبقه بندی های ارائه شده برای آنها بر اساس شکل، زبان و متن آنها بپردازیم.

کلمات کلیدی: هخامنشی، تخت جمشید، آرشیو بارو، گل– نبشته ، ایلامی، آرامی، تابلت نوشته نشده

مقدمه

در سال ۱۹۳۳ م در هنگام حفاری هیئت باستان شناسی مؤسسه شرق شناسی شیکاگو به سرپرستی هرتسفلد(Hertsfeld) به صورت اتفاقی با کلنگ کارگران مجموعه بزرگی از گل– نبشته های گلی از دو اتاق مجاور در گوشه شمال شرقی در بخش بارو تخت جمشید کشف شد. ترجمه متن ها نشان می دهد آرشیو مربوط به سال های ۵۰۹– ٤۹٤ ق.م (سال ۱۳ تا ۲۸ سلطنت داریوش بزرگ) می باشد. مجموعه گل– نبشته های آرشیو شامل گل– نبشته های نوشته شده و نشده ولی

مهر شده اند که به طور تقریبی درحدود ۳۰ هزار قطعه است. براساس گزارش های های غیررسمی ارائه شده در حدود پانزده هزار قطعه از گل- نبشته ها نوشته شده هستند.

متن گل- نبشته ها به طور کلی مربوط به ثبت فهرست های تهیه، ذخیره و پرداخت مواد خوراکی در محدوده جغرافیایی فارس و نواحی در مسیر راه شاهی تا شوش می باشند. متن های نوشته شده برروی گل- نبشته ها یکسان نیست ولی اکثر آنها اطلاعاتی مانند: تاریخ انتقال کالا، مکان انتقال، نام دبیر اداری و اداره مورد نظر و نام تحویل دهنده یا گیرنده کالا را شامل می شوند. در بسیاری از گل- نبشته ها تاریخ سال، ماه و روز مبادله را ثبت کرده اند. این اسناد منابع اصلی اولیه را برای مطالعه سیستم اداری، اقتصادی، اجتماعی و هنری امپراتوری هخامنشی فراهم می کنند. آنها به ما در شناسایی سیستم اداری- اقتصادی و اجتماعی... در مرکز امپراتوری کمک می کنند. علاوه بر متن ها، نقش مهرهای حفظ شده روی گل- نبشته ها نیز بزرگترین مجموعه نقوش نمایش داده شده در هنر هخامنشی و خاور نزدیک است. این نقش ها اطلاعات ما را از هنر اولیه مهر سازی هخامنشی و تکامل تدریجی آن بالا می برند. در این مقاله در نظر داریم تا به معرفی نمونه های مختلف گل- نبشته ها از نظر شکل و نوع متن، خط نوشتاری و کاربرد آنها بپردازیم.

۱- اهمیت آرشیو بارو تخت جمشید

آرشیو بارو از یک ناحیه جغرافیایی و سایت مشخص در یک کاوش باستان شناسی بدست آمده است. خوشبختانه گل- نبشته ها در طول زمان در جای خود دست نخورده باقی مانده اند. متن ها و نقش مهرهای روی آنها با یکدیگر ارتباط مستقیم دارند و نمی توان آنها را جداگانه مورد مطالعه قرار داد و آنها را باید در یک کل یکپارچه از لحاظ متنی و هنری مطالعه کرد زیرا آنها مربوط به یک بانک اطلاعاتی هستند. گل- نبشته ها مربوط به دوره زمانی مشخص (۱۳ تا ۲۸ سلطنت داریوش بزرگ) بوده و معمولا نام اشخاص مرتبط با متن، نام مکان های جغرافیایی، مقدار و نوع کالاها و تاریخ ها در تابلت ها ذکر شده است. به اضافه اینکه در اکثر گل- نبشته ها، مهرهای

اشخاص ذکر شده در متن ها بر روی گل- نبشته زده شده است. نقش مهرهای روی گل- نبشته ها با وقایعی که در آرشیو اتفاق می افتد، در ارتباط هستند. کارمندان و اشخاص دارنده مهرها مجموعه وسیعی از طبقات مختلف اجتماعی و از ملیت های متفاوت هستند و سیستم گسترده ای از فعالیت ها را در سیستم اداری اجرا می کنند. برخی از کارمندان متعلق به رده های بالا و افراد برگزیده درباری هستند که آنها را از روی کتیبه های سلطنتی و منابع یونانی می شناسیم.

"مدارک بدست آمده از متن ها مشخص می کنند که پرسپولیس یک نقطه مهم در مسیر جنوب غربی- شرقی جاده شاهی بود. ساخت پرسپولیس ۵۱۵ ق.م و ساخت بارو قبل از آن شروع شد. با توجه به تاریخ آرشیو بارو، این مجموعه مربوط به دوره ای است که اوج فعالیت های ساخت و ساز در پرسپولیس بود. متن های مربوط به گروه های کاری دانسته های ما را در تلاش برای دست یابی به تاریخ گذاری براساس دیگر داده ها بالا برده و تایید می کند. مدارک بدست آمده از خود گل- نبشته ها مشخص می کنند که جنبه های تشریفاتی پایتخت مرکزی کاملا مکمل کارکرد ناحیه های اداری آن بود و به راحتی با دیگر مناطق امپراتوری ارتباط داشت. با نزدیک شدن به اواخر قرن ٦ ق.م سایت [تخت جمشید] به عنوان یک مرکز توسعه یافت و مکانی برای انواع فعالیت های مختلف شد. "(Garrison & Root, 2002, p12)

۲- شکل تابلت ها

در آرشیو بارو فرم گل- نبشته ها با کارکرد و نوع متن آنها ارتباط دارد. گل- نبشته ها به دو شکل بالشتی (زبانی) شکل (تصویر۱) و چهارگوش ساخته می شدند. تابلت های بالشتی شکل کوچک اند و در کف دست جا می شوند. معمولا طول بزرگترین آنها از ۸ سانتی متر تجاوز نمی کند. کوچکترین این گل- نبشته ها به ابعاد "دو سانتی متر (PF1887) "(Garrison,2001, p124) است. این گل- نبشته ها در اطراف انحنا دارند، سمت چپ آنها صاف و در دو طرف لبه بالا و پایین سمت چپ دارای سوراخی هستند که محل عبور نخ بوده است. در این گل- نبشته ها معمولا

متن بر روی چهار طرف: لبه بالا ، لبه پایین، جلو و پشت گل نبشته نوشته می شد.(تصویر۲) نقش مهرها ممکن است بر روی ٦ طرف گل- نبشته زده شده باشند. البته محل اصلی زدن نقش سمت چپ تابلت بود که معمولا در گل- نبشته هایی که چند نقش مهر دارند، مهر مهم تر یا در برخی متن ها مهر تحویل دهنده کالا در سمت چپ زده می شد. به طور معمول مهرها قبل از نوشتن متن تابلت زده می شد. گل- نبشته های بالشتی شکل در اداره ها و انبارهای مختلف محلی تهیه و برای طبقه بندی و بایگانی کردن در آرشیو اصلی، نسخه ای از آن تهیه و به اداره مرکزی در تخت جمشید می فرستادند.

گروه دیگری از گل- نبشته های چهارگوش اند (تصویر۳) که از لحاظ ابعاد بزرگتر از گل- نبشته های بالشتی شکل هستند. این تابلت ها فقط در مرکز سیستم اداری، در تخت جمشید تهیه می شدند. تاکنون" بزرگترین گل- نبشته منتشر شده PF1946 با ابعاد ۷۰/ ۲۱سانتی متر طول " (Garrison,2001, p124) است. لبه راست و چپ این گل- نبشته ها تخت و محل نوشتن متن ها و زدن مهرها همانند گل- نبشته های بالشتی شکل است. البته در گل- نبشته های چهار گوشه به ندرت مهر در جلو و لبه پایین زده می شد. نمونه هایی نیز از گل- نبشته های کوچک به فرم های عدسی شکل (محدب)، تخم مرغی شکل و مخروطی نیز در گل- نبشته های بارو وجود دارد.

۳- طبقه بندی تابلت ها

گل- نبشته های موجود در آرشیو را بنا به خط آنها می توان به دو گروه اصلی تقسیم کرد: گروه اول گل- نبشته های نوشته شده به زبان ایلامی نو که دربرگیرنده بیشتر اسناد بارو است. برخی از گل- نبشته های ایلامی دارای نوشته های به خط آرامی با مرکب هستند. گروه دوم گل- نبشته های نوشته شده به زبان آرامی با مرکب یا حکاکی شده اند. اما گروه سومی از تابلت ها وجود دارد که تابلت های نوشته نشده، ولی مهر شده اند که به آنها گل- مهر (برچسب) نیز می گویند. این گروه ها دارای کارکردهای مشخصی اند و هر یک زیرگروه ها و خصوصیات خاص خود را دارند.

برخی از ویژگی ها نیز میان هر سه آنها یا دو گروه با یکدیگر مشترک است. همچنین گل- نبشته های به زبان های پارسی باستان (تصویر٤) ، بابلی ، یونانی (تصویر٥) و فریگیه ای(Fregieian) بدست آمده است. همچنین می توان به اسنادی اشاره کرد که در متن ها به آنها اشاره شده ولی به دلیل جنس مواد متاسفانه از بین رفته اند. چنانچه شواهد نشان می دهد بخشی از اسناد اداری بر روی پارچمن نوشته می شد و در گل- نبشته های ایلامی به کاتب های بابلی اشاره شده که بر روی پارچمن می نوشتند.

نقش مهر در هر سه گروه گل- نبشته وجود دارد. در گل- نبشته های ایلامی و آرامی نقش مهرها در کنار متن قرار داشته و به ما در شناخت و درک بهتر آرشیو کمک می کنند. گل- نبشته های نوشته نشده نیز که تنها دارای نقش مهر هستند که هنوز کارکرد آنها دقیق مشخص نشده است. برخی از نقش مهرها در هر سه نوع گل- نبشته به کار رفته و برخی نیز بین دو گروه مشترک می باشند. به دلیل اینکه هنوز همه نقش مهرها معرفی و منتشر نشده، برای ارائه هر گونه نظریه ای در این باره باید منتظر انتشار نقش مهرها بود.

گل- نبشته های بارو در سال ۱۹۳۷ میلادی در ۲۳۵۳ جعبه بسته بندی- در هر جعبه حدود ۲۰ تابلت- و برای مطالعه و بررسی به مؤسسه شرق شنا سی شیکاگو منتقل شدند. پروفسور هالوک (Hallok) با همکاری بومن (Bowman) و پروفسور کامرون (Cameron) گل- نبشته ها را از جعبه ها خارج و کد گذاری نمودند. هالوک مطالعه و ترجمه گل- نبشته هایی که سالم بودند را آغاز کرد. او حدود ۲۱۰۰ گل- نبشته را ترجمه و منتشر و حدود ۲۵۰۰ گل- نبشته دیگر را نیز ترجمه کرد که متاسفانه پس از مرگ ایشان تاکنون انتشار نیافته اند.

۳-۱- گل- نبشته های ایلامی نو

هالوک بـرای شناسـایی و مشـخص کـردن گـل- نبشـته هـا بـه آنهـا کـد اختصـاری PF (Persepolis Fortification) به معنای بارو پرسپولیس را داد. بنابراین گل- نبشته های منتشـر شـده هر یک دارای شماره مشخصی است که کد شناسه آن محسوب می شود. هالوک براساس نـوع مـتن گل- نبشته ها آنها را در ۳۱ گروه بر اساس حروف الفبا از A-W طبقه بندی کرد که برخی از گروه های خود بر اساس تفاوت های اندک به زیرگروه های کوچکتر تقسیم می شوند.[1] این طبقـه بنـدی هالوک پایه اصلی همه مطالعاتی است که بر روی گل- نبشته های آرشیو بـارو صـورت مـی گیـرد. گروه ها عبارتند از:

گروه **A**: شامل گل- نبشته هایی از PF 1 - 57 و متن های مربوط به انتقال کالاهایی همانند حبوبات، گندم و جو، آرد و شراب است. (نگاه کنید به Hallok, 1978, P12)

گروه B: "شامل PF 58-137 , 2015-2017 " (Ibid, P14) متن ها مربوط به تحویل کالای مختلف است. کالاها دانه های حبوبات، آرد، تحویل چرم گوسفند، بز، گاو و شتر می باشـد. مقـدار کالاهای تحویل داده شده در این متن ها زیاد و معمولا نام مکان های جغرافیایی ذکر شده است.

گروه C_1: از " PF 138- 232 , 2018- 2024" (Ibid, P14) به نظر می رسد، این متن ها یا بسیاری از آنها، مربوط به نگاهداشتن کالاها در انبار است تا دستورهای لازم برای جا به جـایی آنهـا برسد. کالاهای انبار شده شامل غله و میوه های مختلف است.

گروهC_2: از "PF 233 – 258" (Ibid, P15) است. این متن ها مربـوط بـه کنتـرل موجـودی انبارهای غله، دانه های مختلف خوراکی، شراب و میوه می باشند. در این گل- نبشـته هـا مقـدار و حجم کالاهای موجود در انبارها ثبت با دقت صورت برداری و ثبت شده است.

گروه C_3: شامل گل نبشته های از "PF 259 – 266" است. متن هـا مربـوط بـه پرداخـت احتمالا شراب هستند. در این گروه اعداد اعشاری به کار برده اند. (Ibid, P16) به طـور قطعـی نمـی

[1] – برای مطالعه بیشتر گروه ها نگاه کنید به Hallock, 1978, Pp13-80

توان شیوه محاسبات و افعال به کار رفته را مشخص کرد زیرا ترجمه و شناخت برخی از اصطلاحات و نام های استفاده شده، مشکل است.

گروه C4 : از PF 267- 273, 2025 است. متن ها مربوط به مالیات گله های کوچک گوسفند و بز می باشند. (Hallok, 1978, P16)

گروه C5 : شامل گل- نبشته های از "PF 274 – 279" (Ibid, P16) است. متن ها مربوط به مبادله کالا هستند. کالاها شامل حبوبات، جو و شراب با مقیاس های آن دوره هستند.

گروه C6 : از" PF 280 – 299, 2026 " است . متن ها ویژگی خاصی ندارند. (Ibid, P17) به نظر می رسد مربوط به نگهداری و انبار کردن کالاها مانند غله، جو و نمونه های نامشخص می باشند. برخی از آنها متن های کوتاه محاسباتی هستند.

گروه D : از "PF 300 – 335 , 2027 – 2028" (Ibid, P18) متن های مربوط به دریافت کالا هستند بسیاری از متن ها مربوط به پرداخت جیره ها می باشند. جیره ها به صورت مواد خوراکی مانند آبجو ، آرد، گوشت و ... پرداخت می شد.

گروه E : از" PF 336 – 431 , 2029 – 2030 "(Ibid, P20) متن های مربوط به تحویل کالاها برای انجام مراسم مذهبی برای خدایان هستند.این جیره ها به روحانیون و کاهنانی که درخدمت آن خدا بودند تحویل داده شده است. (نگاه کنید به Henkelman, 2006, 2007)

گروه F : از" PF 432 – 545" (Ibid, P22) مربوط به کنار گذاشتن دانه ها برای بذر یا علوفه می باشند. در اکثر متن ها مقدار بذرها و نام مکان های جغرافیایی ذکر شده است.

گروه G: از "PF 546 – 653 , 2031 – 2032" (Ibid, P22) مربوط به تهیه کردن جیره ها خوراکی مختلف شامل انواع غلات، میوه ها، شراب و کالاهای نامشخص هستند. در این متن ها نوع کالا و محل های جغرافیایی ذکر شده اند.

گروه H : " از690 – PF 654" (Ibid, P24) مربوط به دریافت جیره های ماهیانه توسط کارمندان اداری است.

گروه J : متن های J از "PF 691- 740 , 2033 – 2035 (Ibid , P25) متن های مربوط به دریافت آذوقه به دستور شاه برای خانواده سلطنتی و بزرگان پارسی است. متن های J درباره پرداخت کالاهای گوناگون در مکان های مختلف هستند. جیره های پرداخت شده از انبارهای سلطنتی به اشخاص ذکر شده در متن ها بسیار زیاد است. احتمالا بیشتر این جیره ها برای سفرهای شاه و همراهانش پرداخت می شده است. به دلایل زیر متن گل- نبشته های گروه J را می توان درجایگاهی بالاتر از دیگر گروه های آرشیو بارو قرار داد: " استفاده از اصطلاح از طرف شاه (behalf of the King) (در بعضی از متن ها بانوان درباری ارتیش تونه و اردباما جانشین شاه می شوند. مقدار بسیار زیاد کالاهای پرداخت شده و مجموعه ای از کالاهای غیر معمول[در آرشیو بارو]. جایگاه اجتماعی بسیار بالای اشخاص ذکر شده در متن ها. استفاده مکرر از ۷ مهر خاص [PFS2, PFS7, PFS36, PFS51, PFS66, PFS93 ,PFS859]. کیفیت بالای مهرهایی که بر روی تابلت ها استفاده شده [از نظر سبک و نقش]" (Garrison, 1992, p4)

گروه K_1 : از "PF 741 – 774 , 2036 " (Hallok , 1978 ,P26) مربوط به دریافت جیره ها منظم ماهیانه توسط اشخاص یا گروه ها برای برگزاری آیین و تشریفات مذهبی برای خدایان در نواحی مختلف است.

گروه K_2 : از "PF 775 – 795 , 2037" (Ibid , P26) مربوط به پرداخت جیره های منظم ماهیانه برای اشخاص کارشناس در بعضی شغل ها و یا در مکان جغرافیایی خاص است. این متن ها ابتدا بر اساس نوع کالا طبقه بندی شدند.

گروه K_3 از "PF 796 – 846 , 2038 " (Ibid , P27)مربوط به جیره های منظم ماهیانه به اشخاص ذکر شده بدون عنوان شغلی است.

گروه L_1 :" از2034 – 2039 , 994 – PF 847 مربوط به جیره های منظم ماهیانه با کاربرد چند اصطلاح خاص است. (Ibid, P27) در این متن ها جیره ها توسط مسئولان اداره ها برای تقسیم میان گروه های کاری مشخص، در مکان های مشخص داده می شد. به عنوان مثال PF882-886

مربوط به پرداخت شراب برای جیره های گروه های کاری در ناحیه شیراز است. در این گل- نبشته ها نام تحویل دهنده ، تحویل گیرنده جیره ها و تقسیم کننده آنها ذکر می شد. جیره های پرداخت شده شامل: شراب، جو، آرد، غلات و آب جو است.

گروه L_2 : از "PF 995 – 10 46 – 2044 – 2042 " (Ibid ,P32) مربوط به پرداخت جیره های منظم ماهیانه است. این متن ها دو گروه هستند. گروه اول (PF995-1018) مربوط به متن های است که در آنها عنوان شغل و محل جغرافیایی گروه های کاری ذکر شده و گروه دوم (PF1019-1046) متن های هستند که اطلاعاتی را درباره گروه های کاری ارائه نمی دهند. جیره ها شامل: شراب، جو، آرد، غلات و آب جو بودند..

گروه L_3 : از " PF 1047 – 1084 مربوط به پرداخت جیره های منظم ماهیانه است." (Ibid, P34) این تابلت ها نیز مشابه، گروه های L1 و L2 هستند با این تفاوت که در آنها از اصطلاح های رایج در آن متن ها استفاده نشده است. گروه های کاری دریافت کننده جیره، اغلب کمتر از ۱۰نفر هستند.

گروه M : از "PF 1085 – 1199 , 2046 – 2047 مربوط به جیره های خاص هستند" (Ibid ,P35) این متن ها براساس مقدار کالاهای دریافتی طبقه بندی شده اند. این جیره ها بسیار کم و معمولا بسیار کم تر از جیره های ماهیانه هستند. اصطلاح هایی که در این متن ها استفاده شده به ندرت در متن گل- نبشته های دیگر گروه ها به کار رفته است. به نظر هالوک احتمال دارد این جیره ها به صورت روزانه پرداخت می شده نه ماهیانه.

گروه N : از " PF 1200 – 2237 , 2048 مربوط به جیره های مادران است. در این گروه فقط متن ها مربوط به پرداخت های جیره غذایی به مادرانی که تازه صاحب فرزند شده اند، قرار گرفته اند. اگر فرزند آنها پسر بود دو برابر فرزند دختر جیره دریافت می کردند. احتمالا این پرداخت ها برای پاداش بوده نه برای برگرداندن حقوق زمانی که از کار دور بودند. مطمئنا میزان جیره با توجه به نوع و جایگاه شغلی شخص متفاوت بود."(Ibid, P37)

گروه P : از "PF 1238 – 1284 مربوط به جیره های روزانه هستند. دریافت کننـده هـای جیره ها به نظر می رسد که مسئول گروه های کاری است که جای ثابتی ندارند. آنها پـس از مـدتی کار در یک محل، به جای دیگری منتقل می شوند. بنابراین در این متن ها نام هیچ مکان جغرافیـایی مشخصی ذکر نشده است. کالاهای دریافتی آرد و به ندرت غلات می باشد." (Ibid, P38)

گروه Q : از "PF1285 – 1579 , 2049 – 2057 مربوط به جیـره هـای سـفر هسـتند." (Ibid ,P40) متن ها شامل دریافت کالاهایی مانند: آرد و آب جو می باشند. جیره معمول آرد اسـت که معمولا به صورت روزانه پرداخت می شد.این موضوع نشـان مـی دهـد کـه در طـول مسـیرهای مختلف ایستگاه های متعددی بوده که مسافران مسیر بین هر دو ایستگاه را در کمتر از یک روز طـی می کردند. مسافران می توانستند در ایستگاه های مسیر حرکت خود آذوقه دریافت کنند.

گروه R : از "PF 1580 – 1634 , 2058 – 2059" (Ibid , P45) مربوط به جیره هـای طبقـه بندی نشده هستند. این متن ها بر اساس نوع کالاها تقسیم شده اند.

گروه S_1 : از "PF1636 – 1756 , 2060 – 2066 مربوط به دریافت جیره های منظم برای حیوانات است. "(Ibid ,P47)

گروه S_2 : از "PF1757 – 1779 مربوط به دریافت جیره های خاص برای حیوانات اسـت. این متن ها درباره تهیه شراب برای اسب ها هستند. "(Ibid, P49)

گروه S_3 : از "PF1780 – 1787 مربوط به دریافت جیره های سفر برای حیوانات است." (Ibid, P50) با توجه به این متن ها مسافران علاوه بر دریافت آذوقه خود ، علوفه و دانه های گیـاهی برای حیوانات همراه شان دریافت می کردند.

گروه T : از " PF 1788 – 1860 و 2071 – 2067 " مربـوط بـه نامـه هـای اداری اسـت. " (Ibid, P51) اکثر این نامه هـا بـه اسـم پرنکـه (Parnaka) رئـیس سیسـتم اداری تخـت جمشـید ، زیشاویش (Ziššawiš) و نامه هایی نیز توسط دیگر کارمندان بلند پایه می باشـد. همـه نامـه هـا بـه صورت معمول با عبارت زیر آغاز می شوند. " به فلانی (نام شخصی) بگو فلانی (نام شخصی) طبق

دستوری که در زیرآمده." و در ادامه متن نامه نوشته شده است. متن نامه ها معمولا دستورهای اداری به کارمندان مسئول بخش های مختلف برای پرداخت جیره های خوراکی می باشد. در همه متن ها تعداد کارگران ، میزان جیره دریافتی ، سال وماه (معمولا روز) ذکر شده است.

گروه U: از "PF 1861 – 1939 " (Ibid, P52) بسیار کوتاه و مربوط به دریافت جیره ها بدون ذکر مقدار، سال و برای چه گروه هایی است.

گروهV : از "PF 1940 – 1960 , 2072 – 2074" (Ibid, P55) مربوط به صورت بردار کلی از کالاهای ورودی و خروجی در یک مکان و در دوره زمانی مشخص است." در این گل- نبشته ها خلاصه ای از کالاها ورودی و خروجی با نام تحویل دهنده و گیرنده آنها ثبت می شد.

گروه W :از "PF 1961 – 2014 , 2075 – 2087" مربوط به حساب رسی ها است." (Ibid, P57) این اسناد مربوط به صورت حساب های ماهانه و سالانه هستند. در برخی از متن های Q به پرداخت جیره سفر به حساب داران تخت جمشید، برای رفتن به مناطق مختلف اشاره کرده اند. احتمال دارد آنها زیر نظر اداره مرکزی برای بررسی و تهیه صورت حساب های سالانه به مناطق مختلف می رفتند و پس از رسیدگی و صورت برداری سند اصلی را همراه خود به آرشیو مرکزی در تخت جمشید می آوردند.

گل- نبشته های گروه های A-S مربوط به جمع آوری، تهیه، ذخیره و انبارکردن، پخش و بازپخش و پرداخت جیره های خوراکی به طیف گسترده ای از قشرهای مختلف – درباریان، کارمندان، کارگران- می باشند. همه گل- نبشته ها بالشتی شکل و اکثرا بین ۳ تا ٦ سانتی متر پهنا دارند. این گل- نبشته ها در اداره ها و انبارهای محلی در نقاط مختلف جغرافیایی تهیه و پس از مهر کردن آنها توسط کارمندان محلی، نسخه ای از آن تهیه و به اداره مرکزی در تخت جمشید فرستاده می شد. این اسناد را در مرکز بر اساس محل و تاریخ آنها طبقه بندی و بایگانی می کردند. همه این گل- نبشته ها مهر شده و بسته به نوع متن شان بین یک تا چند نقش مهر دارند. بر روی برخی از این گل- نبشته های نوشته شده به ایلامی، متن های کوتاهی به آرامی با مرکب نوشته شده است.

این متن ها نیز در رابطه با نوع فعالیت ثبت شده در گل- نبشته متن های اداری هستند. نمونه آن در گل- نبشته های دوره آشور نو و بابل نو وجود دارد. احتمال دارد که این نوشته های آرامی بعدها به گل- نبشته اضافه شده و در واقع نوشته های دست دوم باشند.

متن های گروه T نامه ها یا فرمان های اداری اند که توسط روسای کارمندان بلندرتبه صادر شده اند. این بیشتر این گل- نبشته ها بالشتی شکل با ابعادی بزرگتر از گل- نبشته های گروه های A-S و معمولا بین ٤ تا ٨ سانتی متر هستند. چند نمونه چهارگوش کوچک نیز در میان گل- نبشته های T وجود دارد.

متن های V-W که به آنها اصطلاحا ژورنال(journal) می گویند. این گل- نبشته ها چهارگوش و بزرگ در اندازه های مختلف هستند. متن های V-W مربرط به صورت حساب ها و حساب رسی های ماهانه و سالانه بوده و مرتبط با متن های A-S می باشند. این گروه های اسناد هنگامی نوشته می شدند که اسناد متعلق به یک منطقه یا دوره زمانی مشخص بین یک ماه تا یک سال و در برخی موارد تا ٥ سال در آرشیو موجود بود. این گل- نبشته ها در اداره مرکزی در تخت جمشید تهیه و نگهداری می شدند. این گل- نبشته ها یا نقش مهر ندارند یا داری یک نقش هستند.

متن های گروه U دارای نوشته کوتاه در حد چند کلمه می باشند. متن آنها مربوط به دریافت جیره ها بدون ذکر مقدار، سال و برای چه گروه هایی است. پژوهشگران اصطلاحا به آنها برچسب(Lable) می گویند. به نظر آنها این گل- نبشته ها به در خمره ها، سبدها و ... چسبانده می شدند. ابعاد این گل- نبشته ها کوچک و به شکل های بالشتی، محدب، مخروطی و تخم مرغی شکل هستند.

۳-۲- گل- نبشته های آرامی

خط آرامی از اوایل هزاره اول ق.م کم کم وارد سیستم های اداری و حقوقی بین النهرین شد، به حصوص از قرن ۷ ق.م به بعد کاربرد خط آرامی با مرکب بر روی گل- نبشته های نوشته

شده به خط میخی در آرشیوهای آشوری نو و بابلی نو دیده می شود. منابع تاریخی بارها بـه خـط آرامی به عنوان خط اداری، سازمان های اداری دوره هخامنشی اشاره کرده اند. در گل– نبشته هـای ایلامی بارو اشاره هایی به کاتب ها و اسناد آرامی به ویژه اسناد نوشته شده بر روی پـارچمن شـده است همچنین در برخی گل– نبشته ها مربوط به تحویل چرم و پوست حیوانات به اداره مرکزی در تخت جمشید هستند. متن های آرامی بر روی گل– نبشته های بالشتی شکل (برخـی از آنهـا کمـی به حالت مثلثی) نوشته شده اند. (تصویر٦) آنها نیز همانند گل– نبشته های ایلامی در دو سر سمت چپ شان سوراخ هایی جهت رد کردن نخ دارند. متن های آرامـی در برخـی گـل– نبشـته هـا بـه صورت حکاکی شده و در برخی دیگر با مرکب نوشته شده اند. در شماری از گل– نبشته ها نیـز از هر دو شیوه استفاده کرده اند. بنا به بررسی های انجام شده حدود ۷۰۰ متن آرامی در مجموعه گل– نبشته ها بارو شناسایی شده که هنوز منتشر نشده انـد. پژوهشـگران بـرای مطالعـه، طبقـه بنـدی و شناسایی این گل– نبشته ها کد اختصاری PFAT(Persepolis Fortification Aramaic Text) بـه معنای متن های آرامی بارو پرسپولیس را به کار می برند. در برخی از گل– نبشته های آرامـی مـتن ها به صورت افقی موازی از سمت راست به چپ گل– نبشته نوشته شده اند.(تصویر٦– الـف) کـه این شیوه نوشتاری در متن های آرامی در دوره آشوری و بابلی نو نیز دیده می شود. در گروهـی از نیز متن ها همانند گل– نبشته های ایلامی به صورت خطوط عمودی از لبه بالای گل– نبشته شروع شده و تا پشت آن ادامه می یابد. (تصویر٦– ب) متن های نوشته شده روی این گل– نبشته هـا بـه کوتاهی چند کلمه تا به بلندی چند خط است. در برخی از گل– نبشته ها ممکن است مـتن توسـط دو شخص با دو دست خط متفاوت نوشته شده باشد کـه احتمـال دارد در دو زمـان مختلـف روی تابلت نوشته شده باشند. همانگونه که در بخش گل– نبشته های ایلامی اشاره شد برخی از آن گل– نبشته ها نیز دارای نوشته هایی به خط آرامی در حد چند کلمه یا اصطلاح هستند.

متن گل– نبشته های آرامی نیز همانند گل– نبشته های ایلامی مربوط به نقل و انتقال کالاها می باشند. تاریخ این متن ها نیز مربوط به سال ۱۳ تا ۲۸ سلطنت داریوش بزرگ است. این متن هـا

دارای ساختار متنی تقریبا مشابه متن های ایلامی هستند. البته ویژگی های آنها از نظـر شـیوه هـای نوشتاری با متن های ایلامی متفاوت است. برخی از نام های شخصی و نام مکان هـای جغرافیـایی موجود در گل- نبشته های ایلامی در این متن ها وجود دارد که این امر خود دلیلی بر ارتبـاط ایـن دو گروه متنی با یکدیگر می باشد. متاسفانه هیچ یک از متن های آرامی موجود در آرشیو مشابه آن چیزی نیستند که در متن های ایلامی به آنها اشاره کرده اند. از مهمترین تفاوت های ایـن دو گـروه نام ماهها می باشد. در متن های ایلامی نام ماه های ایلامی یا پارسی باستان ذکر شده در حـالی کـه در متن های آرامی نام ماه های سامی به کار برده می شد.

۳-۳- گل- نبشته های نوشته نشده (مهر شده)

تعداد بسیار زیادی از تابلت های بدست آمده در بارو نوشته ندارند و تنها دارای یک یا چند نقش مهر هستند.(تصویر۷) به دلیل عدم مستند نگاری دقیق تعداد ایـن گـل- نبشـته هـا نامشـخص است ولی بنا به تخمین های زده شده تقریبا نیمی از تابلت های آرشیو را در برمی گیرنـد. متاسـفانه تا چند سال اخیر این تابلت ها چندان مورد توجه نبوده و تاکنون آنها معرفی و منتشر نشده اند. دکتر گریسون برای شناسایی آنها اصـطلاح PFUT (Persepolis Fortification Uninscribed Text) بـه معنای تابلت های نوشته نشده بارو پرسپولیس به کار می برند. "تعداد زیاد آنهـا نشـان دهنـده ایـن است که این تابلت ها کارکرد مشخصی در سیستم اداری داشته اند که در آرشیو نگهداری می شدند. چنانچه بعضی از مهرهایی که بر روی تابلت های نوشته دار زده شده بر روی این تابلت هـا نیـز بـه کار رفته است. این خود می تواند به ما کمک کند که با تشخیص این مهرها مشخص کنـیم کـه جـه گروهی از کارمندان با این نوع از تابلت ها کار می کردند. جه تعـداد یـا چـه درصـدی از مهرهـای PFS[1] بر روی این تابلت ها نوشته نشده به کار می رفت؟ چه چیزی درباره اشخاصی می دانـیم کـه

[1]- PFS = Persepolis Fortification Seal شماره مهر موجود بر روی تابلت ها که توسط هالوک و پس از او به مهرهای شناسایی شده بر روی تابلت ها داده شده است. یک مهر ممکن است بر روی چندین تابلت PF به کار رفته باشد ولی دارای یک شماره مشخص می باشد. به این صورت می

مهرهایشان بر روی هر دو نوع تابلت نوشته شده و نوشته نشده به کار می رفت؟ درباره نوع فعالیت های اداری شان، نواحی جغرافیایی که فعالیت های اداری در آنجا انجام می شد؟ چه طرح هـایی از مهرها فقط بر روی تابلت های نوشته نشده به کار می رفت؟ چه تعدادی از تابلت ها دارای یک مهر و چه تعدادی دارای چند مهر هستند؟ چه ارتباطی بین تابلت های ایلامی نوشته شده و تابلت هـای نوشته نشده وجود دارد؟" (Garrison, 2006, p2)

فرم اکثر این تابلت ها مشابه تابلت های بالشتی شکل و ابعاد آنها معمولا بین ۲ تا ۵ سـانتی متر است. البته نمونه هایی به فرم های مخروطی، تخم مرغی، محدب نیز دارنـد. اصـطلاحا بـه ایـن تابلت ها برچسب (گل- مهر) گلی (Clay Tag) می گویند. هنکلمن معتقد است کـه" تابلـت هـای نوشته نشده در آرشیو بارو به تابلت های نوشته شده به ایلامی ضمیمه می شدند. بواسـطه مهرهـای زده شده بر روی تابلت های نوشته نشده، برچسب ها بـه صـورت نشـانه هـای صـریح هـویتی یـا بازبینی (ممیزی) درمی آیند، همانگونه نیز آنها اطلاعات را از مهرها و تابلت های (نوشته شـده) بـه آن می افزایند."(Henkelman, 2006, p95)

خلاصه

آرشیو بارو تخت جمشید در مرکز امپرتوری را می توان بزرگترین و مهم ترین سـازمان اداری چنـد زبانه هخامنشی دانست. آرشیو بارو از یـک ناحیـه جغرافیـایی و سـایت مشـخص در یـک کـاوش باستان شناسی بدست آمده است. در گل- نبشته های موجود در آرشیو از دو خـط آنهـا ایلامـی نـو شامل بیشتر اسناد بارو و آرامی با مرکب یا حکاکی شده استفاده شده است. نمونه هایی به خط های پارسی باستان، یونانی، بابلی، فریگیه ای نیز وجود دارد. اما گروه سومی از تابلت ها وجـود دارد کـه تابلت های نوشته نشده ولی مهر شده اند. چند زبانه بودن آرشیو بارو به نـوعی نمایشـگر وضـعیت

توان تعداد دفعاتی که یک مهر در تابلت های آرشیو به کار برده شده را بدست آورد. تا کنون حدود ۱۱۷۲ مهر بر روی حدود ۲۱۰۰ تابلت ترجمه شده توسط هالوک شناسایی شده است. با شناسایی مهرهای جدید بر این تعداد افزوده می شود.

اجتماعی چند ملیتی تخت جمشید و نواحی اطراف آن می باشد. اسناد چند زبانه بارو در ساختاری از مدارک پیچیده قرار دارند، البته متن های آنها مربوط به فعالیت های اداری مشابه است. این اسناد منبع بسیار مهمی را برای مطالعه سیستم اداری، اقتصادی، اجتماعی و هنری در اوایل دوره هخامنشی فراهم می کنند.

منابع

براسیوس، ماریا، (۱۳۸۱) ، زنان هخامنشی، هایده مشایخ، تهران: انتشارات هرمس.

بریان، پی یر، (۱۳۷۷) ، تاریخ امپراتوری هخامنشی از آغاز تا اسکندر، جلد ۱؛ دکتر محمد مهدی سمسار، تهران: انتشارات زریاب.

تجویدی، علی اکبر (۲۵۳۵ش) ،گزارش حفّاری های باستان شناسی تخت جمشید، بنیاد پژوهش های هخامنشی.

ویسهوفر، یوزف، (۱۳۷۷)، ایران باستان از ۵۵۰ پ .م تا ۶۵۰ م – ترجمهٔ مرتضی ثاقب فر، تهران: انتشارات ققنوس ،چاپ دوم.

Aperghis, Gerassimos G.

1998, "the persepilis fortification Text – another look." In studies in Persian History: Essays in Memory of David M. lewis, edited by Maria Brosius and Amelie kuhrt, PP 35-62. Achaemenid History 11. Leiclen: Neder ands Instituut voor het Nabije Oo sten.

Brosius, Maria,

1996, women in Ancient Persia: 559- 331 B.C., oxford: Clarendon press.

Cameron , George

1984, persepolis Treasury tablets, oriental Institue Publication, chicago : university of Chicago Press.

Dandamayev, Muhammad A.

1999, "Achaemenid Imperial Policies and Provincial Goverments." In Neo–Assyrian, Median, Achaemenian and other Studies in Honor of David Stronach, edited by R. Boucharlat, j. E. Curtis and Haerinck. E. Iraniqca Antiqua 34 : pp 269-282.

Garrison, Mark

1991, "Seals and The Elite at persepolis: some observations on Early Achaemenid Persian Arto". ARS ORIENTALIS 21. pp 1-29.

2001, "achaemenid iconography as evidence by glyptic art: subject matter, social function, audience and diffusion, In image as media: sources of the cultural history of the near east and eastern Mediterranean (1st millennium B.C), edited by christoph Uehlinger, university press Fribourg.

2006, "The Uninscribed Tablets from the Fortification Archive: A Preliminary Analysis", In Seminar Les Archives des Fortification de Persepolis dans le Contexte de l' Empire Achamenid et de ses Predecesseurs, Novembre 2006, Paris.

Garrison, Mark and Margaret cool Root

1996, "Persepolis seal studies. An Introduetion with provisional concordances of seal Numbers and Associated Documents on Fortification Tablets 1-2087, Achaemenid History 9.

2002, seal Impression on The persepolis fortification Tablets, Volume I: Images of Heroic encounter, Oriental Institute Publication 117, Chicago, The university of Chicago press.

Hallock , Richard

1942, "Darius I, the King of the Persepolis Tablets." journal of Near Eastem studies, pp 230-232.

1969 , Persepolis fortification Text, Oriental Institute Publication 92, Chicago, The university of Chicago press.

1977, "The use of seals on the Persepolis Fortification Tablets ", In Seals and Sealing in ancient Near East. Bibliotheca Mesopotamia 6, edited by McGuire Gibson and Robert D, Biggs, pp 127-133.

1985, "The Evidence of the persepolis Tablets", in The Camridge History of Iran, volume II: The Median and Achaemenid periods, edited by ILya Gershievitch, Cambridge, Cambridge university press. pp 588- 609.

Henkelman, Wouter

2006, "Parnaka feast, Šip in Elam and Persia.", In Elam and Persia, edited J. Alvarez, In memory of Peter Calmayer, Eisenbrauns.

2007, "The other God who are, studies in Elamite-Iranian acculturation based on the Persepolis Fortification Tablets," Leiden university, *Achaemenid History 14.*

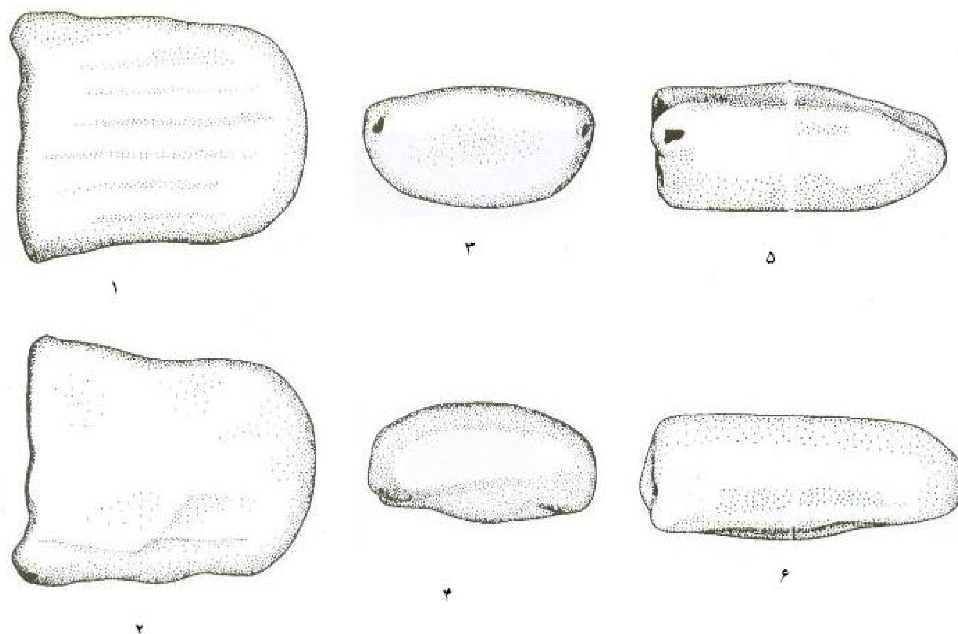
2008, "Behalf of the King", www.Achemenet. Com.

Henkelman, Wouter, Jones, Charls, E and Stolper, Matthew, W

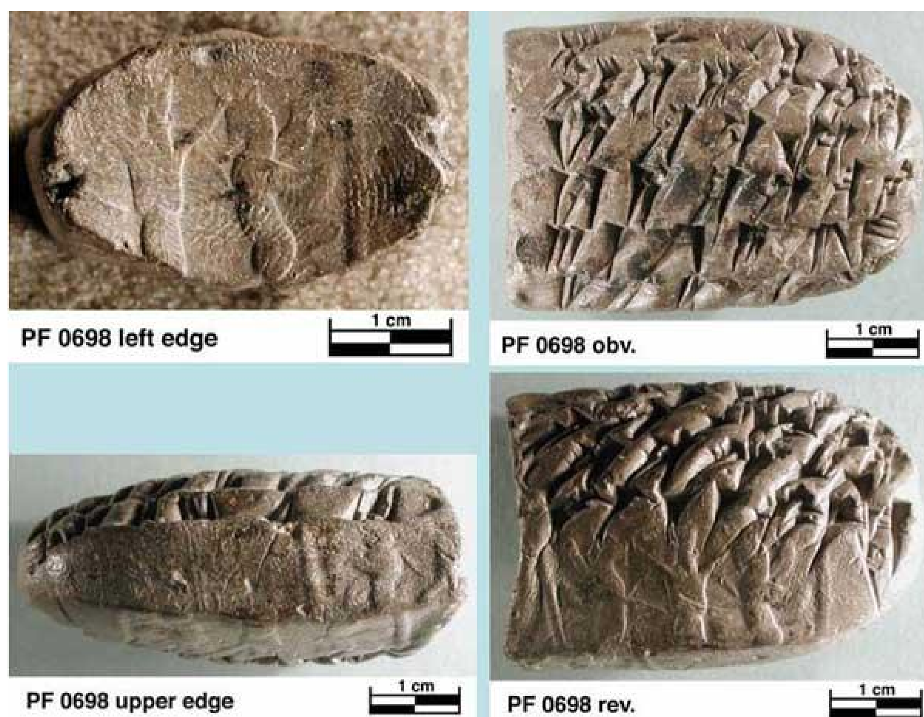
2004, Clay Tags with Achaemenied seal impression in the Dutch institute of the Near East." www.Achemenet. Com.

Stolper, Matthew, W & Jones, Charles, E

2006, "How Many Persepolis Fortification Tablets are There", In Seminar Les Archives des Fortification de Persepolis dans le Contexte de l' Empire Achamenid et de ses Predecesseurs, Novembre 2006, Paris.

تصویر۱– طرحی از PF1092 ، بدون متن میخی ایلامی که سطح های مختلف تابلت بالشتی شکل را نشان می دهد که عبارتند از : ۱- جلو ، ۲- پشت ، ۳- سمت چپ ، ٤- سمت راست ، ٥- لبه بالا ، ٦- لبه پایین(Garrison &Root, 2002, p33)

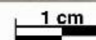

تصویر ۲- نمونه تابلت بالشتی شکل با کتیبه میخی ایلامی نو و نقش مهر در سمت چپ، پشت و لبه بالا، www.orientalinstitutechicago.com

۲ ۱

تصویر۳- تابلت چهارگوش PF 1957 -۱- روی تابلت ۲- پشت تابلت، www.orientalinstitutechicago.com

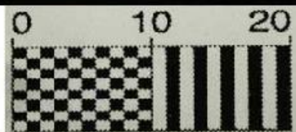
تصویر٤- تابلت نوشته شده به زبان پارسی باستان، www.orientalinstitutechicago.com

تصویر٥- تابلت نوشته شده به زبان یونانی، www.orientalinstitutechicago.com

الف

ب

تصویر٦- تابلت های نوشته شده به زبان آرامی، www.orientalinstitutechicago.com

ب

الف

تصویر۷- تابلت های نوشته نشده، مهر شده ، www.orientalinstitutechicago.com